

Journal of Archaeology & Art

Arkeoloji ve Sanat

152: Mayıs–Ağustos 2016

TRAKYA KAZILARI
ÖZEL SAYISI

ISSN 1300–4514

Arkeoloji Sanat Yay. Tur. San. Tic. Ltd. Şti. adına
Sahibi ve yayın yönetmeni M. Nezh Başgelen
Sorumlu yazışleri müdürü Orhun Gökçay
İdari yönetim Sema Başgelen
Editör yardımcısı Özgür Yılmaz
Uygulama Serdar Kiran

Arkeoloji ve Sanat Dergisi, TÜBİTAK ULAKBİM tarafından taranan hakemli dergidir. Yayımlanan yazılardaki her türlü görüş ve düşüncelerin, bilimsel değerlendirmeler ve eleştirilerin yasal sorumluluğu yazarlarına aittir. Arkeoloji ve Sanat Dergisi/Yayımları bunlardan herhangi bir sorumluluk kabul etmez. Yazı ve her türlü görsel malzemenin her türlü yayın hakkı saklıdır. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ve benzeri araçlarla ya da diğer kaydedici cihazlarla kopyalanamaz, aktarılamaz ve çoğaltılamaz.

Yönetim yeri ve yazışma adresi

Hayriye Cad. Cezayir Sok. Mateo Mratoviç Apt.
No: 5/2 Beyoğlu-İstanbul
Tel.: (0 212) 293 03 78 (pbx)
Faks: (0 212) 245 68 77

İstanbul satış mağazası

ArkeoPera Kitabevi
Yeniçarşı Cad. No: 66/A 34433
Galatasaray-Beyoğlu-İstanbul
Tel.: (0 212) 249 92 26

İzmir satış mağazası

ArkeoEge Kitabevi
Kıbrıs Şehitleri Cad. 1479 Sok. No: 10/A
Alsancak-Konak-İzmir
Tel.: (0 232) 422 36 38

Makale yazım ve yayımlama ilkeleri web sayfamızda yer almaktadır.
www.arkeolojisanat.com
info@arkeolojisanat.com
dergi@arkeolojisanat.com

Yayın türü Yerel süreli yayın

ISSN 1300-4514

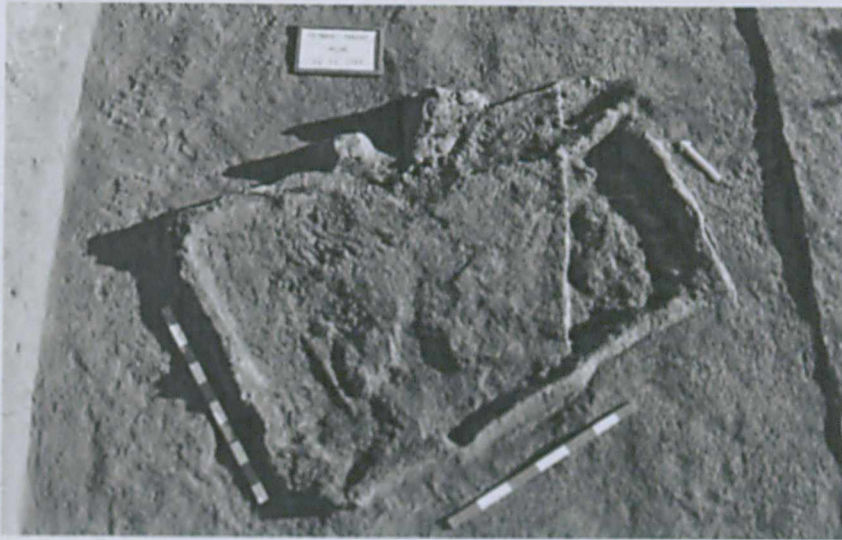
Baskı Acar Basım Cilt Sanayi Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Caddesi No: 26
Acar Binası Haramidere/Beylikdüzü/İstanbul

"Ancak, memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler hâlinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hâle gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassıslarına kat'i lüzum vardır."

Gazi Mustafa Kemal

İÇİNDEKİLER

- VII Mehmet Özdoğan**
İstanbul Üniversitesi Trakya Tarihöncesi Araştırmaları Projesinin
36. Yılında Genel Bir Durum Değerlendirmesi
- 1 Eylem Özdoğan**
23. Yılında Kırklareli Projesi: Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit Yerleşimleri
- 31 Zeynep Eres**
Kırklareli Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit Kazılarının 20. Yılında Koruma ve
Alan Yönetimi Çalışmaları
- 57 Göksel Sazcı**
Trakya - Anadolu Sınırında Bir Tunç Çağı Yerleşmesi:
Maydos Kilisetepe Höyüğü
- 71 Murat Akman**
Türkiye Trakyası Megalitik Anıtları
- 75 Neşe Atik**
Tekirdağ'da Traklar ve Antik Heraion Teikhos Kenti
- 87 Oya Yağız**
Kazı Sikkeleri Işığında Kent Kimliği Araştırması:
Antik Thrakia'dan İki Örnek, Ainos ve Heraion Teikhos
- 97 Sait Başaran**
Enez - Ainos
- 133 Zeynep Koçel Erdem**
Tekirdağ Kutsal Ganos Dağı ve Çanakkale Gelibolu Yarımadası
(Trakya Khersonesos'u) Yüzey Araştırmalarında Yeni Bulgular
- 147 Elif Çokaman – Şahan Kırçın**
Edirne Lalapaşa Demirköy Tümülüsü Kazısı

- 153 **Hasan Karakaya – Şahan Kırçın – Yalçın Batur**
Edirne Merkez Hıdırlık Tabya Mevkii Roma Dönemi Lahit Mezarlar
- 159 **Nejat Önder Öztürk**
Herakleia Bazilikası
- 165 **Jesko Fildhuth – Bilge Ar**
Preliminary Report of the First Survey-Campaign at Skopelos
(Polos-Kalesi/Yoğuntaş)
- 173 **Nurcan Yazıcı Metin**
Trakya'da Bir Osmanlı Sanayi Tesisi: Kırklareli Demirköy'deki
Fatih Dökümhanesi Kazıları

- 189 **Emre Güldoğan**
İstYA Projesi Kapsamında Çatalca Sınırları İçindeki
Arkeolojik Yüzey Araştırmaları ve Sonuçları
- 201 **Zeynep Eres**
Kırklareli'nin Mimarlık Kültürü Üzerine Araştırmalar
- Haber - Yorum - Yeni Görüş - Gözlem
- 217 **Şengül G. Aydıngün**
Yarımburgaz Mağarası'nda Son Durum
- 231 **Mehmet Ali Polat**
Cambaztepe Tümülüsü (Kurgan) Kazısı Ön Değerlendirmesi
- 237 **Zeynep Koçel Erdem – Reyhan Şahin**
Türkiye Trakyası'nda Yunan ve Roma Dönemi Seramikleriyle İlgili
Araştırmalar
- 241 **Ergün Lafli – Gülseren Kan Şahin**
Herakleia Perinthos'tan Üçlü Nymph Kabartması

ARKEOLOJİ VE SANAT DERGİSİ

Onur Kurulu / Honorary Board

Dr. h.c. T. Oğuz Alpözen, Dr. Anton Bammer, Prof. Dr. George Bass,
Dr. h.c. Muazzez İlmiye Çığ, Prof. Dr. Refik Duru, Prof. Dr. Semavi Eyice,
Prof. Dr. Robert Fleischer, Prof. Dr. Harald Hauptmann, Dr. Friedrich Hild,
Prof. Dr. Ulla Johansen, Hayrettin Karaca, Prof. Dr. Ruşen Keleş, Dr. h.c. İnan Kırac,
Suna Kırac, Prof. Dr. Doğan Kuban, Prof. Dr. Mehmet Özaktürk, Prof. Dr. Mehmet Özsait,
Prof. Dr. Wolfgang Radt, Prof. Dr. Metin Sözen, Prof. Dr. M. Çetin Şahin,
Prof. Dr. Candan Şentuna, Prof. Dr. M. Taner Tarhan, Süha Umar, Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Güngör Varinlioğlu, Prof. Dr. Nuray Yıldız

Genel Danışma Kurulu / General Advisory Board

Özgen Acar, Doç. Dr. Doğan Başak, Cengiz Bektaş, Prof. Dr. Ahmet Vedat Çelgin,
Prof. Dr. Münir Ekonomi, Dr. Sinan Genim, Prof. Dr. H. Hüsrev Hatemi, Prof. Dr. Fahri Işık,
Prof. Dr. Cengiz Işık, Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, Havva Koç, Prof. Önder Küçükerman,
Zülfü Livaneli, Prof. Dr. Roin Metreveli, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Mehmet Özdoğan,
Dr. Irina F. Popova, Prof. Dr. Veli Sevin, Necdet Sakaoğlu, Prof. Dr. Haluk Şahin,
Prof. Dr. A. M. Celâl Şengör, Hıfzı Topuz, Prof. Dr. Henry T. Wright

Uzmanlık Alanlarına Göre Danışma ve Hakem Kurulları / Editorial Advisory Boards

ANTİKÇAĞ VE ORTAÇAĞ FELSEFESİ

Prof. Dr. O. Faruk Akyol, Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Doç. Dr. Erdal Yıldız,
Yrd. Doç. Dr. Bülent Berkol

ARKEOLOJİ, ANTROPOLOJİ

Prof. Dr. Berna Alpagut, Prof. Dr. Tomris Bakır, Prof. Dr. Nejat Bilgen,
Prof. Dr. Nevzat Çevik, Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu, Prof. Dr. İnci Delemen,
Prof. Dr. Adnan Diler, Prof. Dr. Şevket Dönmez, Prof. Dr. Turan Efe, Prof. Dr. Kutalmış Görkay,
Prof. Dr. Sevil Gülçur, Prof. Dr. Werner Jobst, Prof. Dr. David Kennedy,
Prof. Dr. Guntram Koch, Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem, Prof. Dr. Recep Meriç,
Prof. Dr. Tuba Ökse, Prof. Dr. Mehmet Özdoğan, Prof. Dr. Ramazan Özgan,
Prof. Dr. Ömer Özyiğit, Prof. Dr. Antonio Sagona, Prof. Dr. Gil. J. Stein,
Prof. Dr. Nuran Şahin, Prof. Dr. Harun Taşkiran, Prof. Dr. Burhan Varkıvanç,
Prof. Dr. Abdullah Yaylalı, Prof. Dr. Aslıhan Yener, Prof. Dr. Levent Zoroğlu,
Doç. Dr. Şengül Aydingün, Doç. Dr. Aslı Erim Özdoğan, Doç. Dr. Necmi Karul,
Doç. Dr. Ahmet Yaraş, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı, Yrd. Doç. Dr. Serdar Girginer,
Ok. Dr. Savaş Harmankaya, Dr. Jesus Gil Fuensanta

ARKEOMETRİ, JEOARKEOLOJİ, ARKEOLOJİK PROSPEKSİYON VE JEOFİZİK

Prof. Dr. Mahmut G. Drahor, Prof. Dr. İlhan Kayan, Prof. Dr. Peter Kuniholm,
Prof. Dr. İtler Uzel

BİZANTİNOLOJİ

Prof. Dr. Engin Akyürek, Prof. Dr. Ebru Altan, Prof. Dr. Sema Doğan, Prof. Dr. Neslihan
Asutay Effenberger, Prof. Dr. Arne Effenberger, Prof. Dr. Birsal Küçüksipahioğlu,
Prof. Dr. Robert Ousterhout, Prof. Dr. Esin Ozansoy, Prof. Dr. Alessandra Ricci,
Doç. Dr. Özgü Çömezoğlu, Yrd. Doç. Dr. Ü. Melda Ermiş, Yrd. Doç. Dr. Ayça Tiryaki

EPIGRAFI, PALEOGRAFI

Prof. Dr. Mustafa Adak, Prof. Dr. Bülent İplikçioğlu, Prof. Dr. Mehmet Kanar,
Prof. Dr. Hasan Malay, Prof. Dr. Nalan Eda Akyürek Şahin, Prof. Dr. Ahmet Atilla Şendil,
Doç. Dr. Fatih Onur, Yrd. Doç. Dr. Burak Takmer

ESKİ ANADOLU DİLLERİ

Prof. Dr. Mirjo Salvini, Prof. Dr. Aygül Süel, Prof. Dr. Recai Tekoğlu

ESKİÇAĞ TARİHİ

Prof. Dr. Murat Arslan, Prof. Dr. Oktay Belli, Prof. Dr. Ömer Çapar, Prof. Dr. Efrumiye
Ertekin, Prof. Dr. Turhan Kaçar, Prof. Dr. M. Ali Kaya, Prof. Dr. Kemalettin Köroğlu,
Doç. Dr. Ayşegül Akalın, Doç. Dr. Ferit Baz, Doç. Dr. Erkan Konyar, Doç. Dr. Hamdi Şahin,
Yrd. Dr. Hüseyin Sami Öztürk

ETNOARKEOLOJİ

Prof. Dr. Rüstem Aslan, Stephan Blum

KLASİK FİLOLOJİ

Prof. Dr. Tansu Açık, Prof. Dr. Güler Çelgin, Prof. Dr. Bedia Demiriş,
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken, Prof. Dr. F. Gül Özaktürk, Prof. Dr. Ümit Fafotatar,
Doç. Dr. Çiğdem Menzilioğlu, Yrd. Doç. Dr. Murat Aydaş,
Yrd. Doç. Dr. Filiz Dingil Cluzeau, Yrd. Doç. Dr. Emre Erten, Yrd. Doç. Dr. Erman Gören,
Yrd. Doç. Dr. Ekin Öyken, Dr. Sema Polat Öğüt

MİMARLIK TARİHİ, ŞEHİRCİLİK

Prof. Dr. Günkut Akin, Prof. Dr. Sevgi Aktüre, Prof. Dr. Afife Batur, Prof. Ataman Demir,
Prof. Dr. Cevat Erder, Prof. Dr. Aykut Karaman, Prof. Dr. Dr. h.c. Machiel Kiel,
Prof. Dr. Zeynep Kuban, Prof. Dr. Turgut Saner, Prof. Dr. Yıldız Sey, Prof. Dr. Uğur Tanyeli,
Prof. Dr. İlhan Tekeli, Prof. Dr. Numan Tuna, Doç. Dr. Zeynep Eres, Doç. Dr. Deniz Mazlum,
Yrd. Doç. Dr. Oğuz Özer

MÜZECİLİK, FOLKLOR VE ETNOGRAFYA

Prof. Dr. Billur Tekkök, Yrd. Doç. Dr. Rifat Ergeç, Prof. Dr. Remzi Yağcı, Dr. Filiz Çağman,
Dr. İsmail Karamut, Dr. Mehmet Taşlıalan, Yrd. Doç. Barış Gür, Selahattin E. Aksu,
Mehmet Akif Işık, Zeynep Kızıltan, Yıldız Meriçboyu, Sabahattin Türkoğlu, Metin Türktüzün,
Hasan Tahsin Uçankuş, Azize Yener, Kenan Yurttagül, Erdem Yücel

NÜMİZMATİK

Prof. Dr. Ş. Nezihi Aykut, Prof. Dr. Nezahat Baydur, Prof. Dr. Zeynep Çizmeli Öğün,
Prof. Dr. Kenneth W. Harl, Prof. Dr. Oğuz Tekin, Doç. Dr. Koray Konuk, Cem Mahruki

RESTORASYON, KONSERVASYON

Prof. Dr. Zeynep Ahunbay, Prof. Dr. Sait Başaran, Prof. Dr. Ufuk Kocabaş,
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Akıllı

SANAT TARİHİ

Prof. Dr. Tayfun Akkaya, Prof. Dr. Ara Altun, Prof. Dr. Ayşe Aydın, Prof. Dr. Tanju Cantay,
Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu, Prof. Dr. Haşim Karpuz, Prof. Dr. Selçuk Mülayim,
Prof. Dr. Gönül Öney, Prof. Dr. Yıldız Ötügen, Prof. Dr. Sacit Pekak, Prof. Dr. Baha Tanman,
Prof. Dr. Filiz Yenişehirlilioğlu, Prof. Dr. Tarcan Yılmaz, Doç. Dr. Şule Pfeiffer Taş

SUALTI ARKEOLOJİSİ

Prof. Dr. Cemal Pulak, Serdar Akerdem, Hakan Öviz

TARİHİ COĞRAFYA

Prof. Dr. Ahmet Vedat Çelgin, Prof. Dr. Hansgerd Hellenkemper, Prof. Dr. Bilge Umar,
Prof. Dr. Filiz Yenişehirlilioğlu, Yrd. Doç. Dr. Bora Avşarcan, Yrd. Doç. Dr. Levent T. Erel,
Yrd. Doç. Dr. T. Ahmet Ertek

Tekirdağ'da Traklar ve Antik Heraion Teikhos Kenti

Neşe Atik

Prof. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tekirdağ.
natic@nku.edu.tr

THRACIANS IN TEKİRDAĞ AND ANCIENT HERAION TEIKHOS

Abstract

Archeological excavations have been carried out since 2000 in Ancient Heraion Teikhos located in a Thracian settlement in Karaevlialtı 10 km away from Tekirdağ.

This settlement mound where the earliest finds were terracotta pieces dating back to 3000 B.C. was settled permanently until 13th Century A.D. according to the survey finds. The earliest architectural finds uncovered by the excavations belong to 6th Century B.C. and the latest cultural level belongs to 1st Century A.D.

These activities carried in the Acropolis of the settlement greatly led to the appearance some parts of Acropolis Walls, the North Gate, the three graves from the east and south of the Tumulus Necropolis of the Gate, the Cult and Treatment Center, Hera / Cybele Sanctuary / Temple.

It was determined by the finds that medicine was produced and treatment with surgery was made in the settlement where there was an effective Cult and Treatment Center of the health god Asklepios during the 1st Century B.C. and 1st Century A.D. The stellar used as spolia in the structure of the Cult and Health Centre indicates the presence of a necropolis in a field not far from the Acropolis since the 6th Century B.C. It was confirmed that located at the highest point of the Acropolis Hera / Cybele 's Sanctuary / Temple was a significant cult area between 7th and 2nd Century B.C.

Excavation finds show that thanks to its port Heraion Teichos had intense trade with the Greece, the Aegean Islands and Aegean Coast of Anatolia, she minted city coins in the 4th Century B.C. and continued to mint coins in the 1st Century A.D.

The settlement mound, where all of the Acropolis before 2016 and Acropolis' southern foot on the coast in this year have been expropriated, is being prepared now for scientific excavations as well as cultural tourism.

Keywords: Thracian, Cult, Medicine, Coin, Stellar.

Öz

Tekirdağ'a 10 km uzaklıkta, Karaevlialtı Mevkii'nde yer alan ve bir Trak yerleşimi olan antik Heraion Teikhos'ta 2000 yılından bu yana arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmektedir.

En erken buluntuların MÖ 3. binyıla tarihlenen pişmiş toprak kap parçaları olduğu bu höyük yerleşimi, yüzey buluntularına göre kesintisiz olarak MS 13. yüzyıla kadar iskan edilmiştir. Kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılmış olan en erken mimari buluntular MÖ 6. yüzyıla, en geç kültür katı ise MS 1. yüzyıla aittir.

Yerleşimin Akropolü'nde sürdürülmüş olan çalışmalar Akropol Surları'nın bir kısmının ve Kuzey Kapısı'nın, bu kapının doğusu ve güneyindeki Tümülüs Nekropolü'ne ait üç mezarın, Kült ve Tedavi Merkezi'nin, Hera/Kybele Kutsal Alanı/Tapınak'ın büyük ölçüde ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sağlık tanrısı Asklepios'a ait bir Kült ve Tedavi Merkezi'nin MÖ 1. ve MS 1. yüzyıllarda etkin olduğu yerleşimde ilaç üretildiği ve ameliyatsız tedavinin yapıldığı da buluntularla saptanmıştır. Kült ve Sağlık

Merkezi'nin yapılarında devşirme malzeme olarak kullanılmış olan steller, MÖ 6. yüzyıldan itibaren Akropol'e çok uzak olmayan bir alanda bir nekropolün varlığına işaret etmektedir. Akropol'ün en yüksek yerinde bulunan Hera/Kybele Kutsal Alanı/Tapınak'ın MÖ 7.-2. yüzyıllar arasında önemli bir kült alanı olduğu tespit edilmiştir.

Kazı buluntularından limanı sayesinde Yunanistan, Ege Adaları ve Anadolu'nun Ege kıyılarıyla yoğun ticaret yaptığı anlaşılan Heraion Teikhos'un, MÖ 4. yüzyılda şehir sikkeleri darp ettiği, sikke darbını MS 1. yüzyılda da sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

2016 yılında önce Akropol'ün tamamı, daha sonra Akropol'ün sahil tarafındaki güney eteklerinin kamulaştırıldığı höyük yerleşimi, bilimsel kazıların yanı sıra kültür turizmine hazırlanmaktadır.

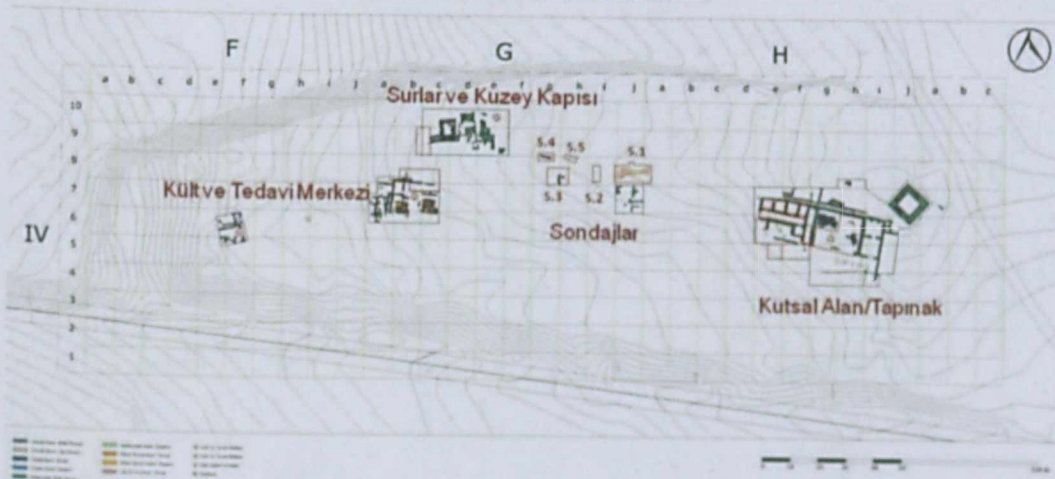
Keywords: Trak, Kült, İlaç, Sikke, Stel.

Istanbul-Tekirdağ Karayolu üzerinde, Tekirdağ'a 10 km uzaklıkta, Karavlialtı Mevkii'nde yer alan antik Heraion Teikhos kentinde 2000 yılından bu yana arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmektedir¹. Şehir sikkeleri (Topalov 2005: 8 vd.; Yağız 2016a) ve antik yazılı kaynaklara dayanarak adlandırılmış olan ören yeri (Weber 1976: 131-147; Sayar 1998: 62, 90, dip not 2), bir Trak yerleşimidir. Hera'nın Şehri², anlamına gelen Heraion Teikhos, bu adı MÖ 8. yüzyıldaki yoğun Hellen göçleri/kolonizasyonu (Danov 1976: 193-198; Pauly 1975: 777-783) sırasında almış olmalıdır.

1960'lı yıllarda İstanbul-Tekirdağ sahil yolu yapımı sırasında yolun, yerleşimin içinden, Akropol'ün güneyinden geçirilmesiyle yerleşim kısmen tahrip edilmiştir. 1970'li yıllarda da artık çalışmayan, yıkılmakta olan bir yağ fabrikasının inşaatı için Akropol'ün kuzey ve kuzeybatı yamaçlarından bir miktar toprak alınmıştır. Güneyi Marmara Denizi'yle (antik Propontis) sınırlandırılmış olan yerleşimin deniz dalgalarıyla aşındırılmış kıyılarında halen yaklaşık 6 m yüksekliğe varan kültür katları görülmektedir. Limanı ve Tümülüs Nekropolü³ kazı çalışmalarından önce de bilinmekte olan yerleşimde, kazı çalışmalarının tümü Akropol'de sürdürülmüş olup (Res. 1), kazı yapılmış her yerde yapı kalıntılarıyla karşılaşmıştır. Akropol Surları'nın bir kısmı ve Kuzey Kapısı (Res. 2), bu kapının doğusunda, kapının ve surların önemini kaybetmesinden sonra kullanılmış bir Tümülüs Nekropolü (Res. 3), Kült ve Tedavi Merkezi (Res. 4), Hera/Kybele Kutsal Alanı/ Tapınak gibi büyük yapı kompleksleri (Res. 5) büyük ölçüde gün ışığına çıkartılmıştır.

Bir höyük yerleşimi olan Heraion Teikhos'ta ele geçen en erken pişmiş toprak kap parçaları MÖ 3. binyıla tarihlenmektedir. MÖ 2. binyıla ait taş balta ve pişmiş toprak kap parçalarının da bulunduğu bu yerleşimde, kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılmış olan en erken mimari buluntular MÖ 7. yüzyıla⁴ aittir. Yüzeysel buluntularına göre kesintisiz olarak MS 13. yüzyıla

HERAION TEIKHOS AKROPOLÜ

Res. 1: Heraion Teikhos Akropolü.

Res. 3: Akropol'deki tümülüs mezar.

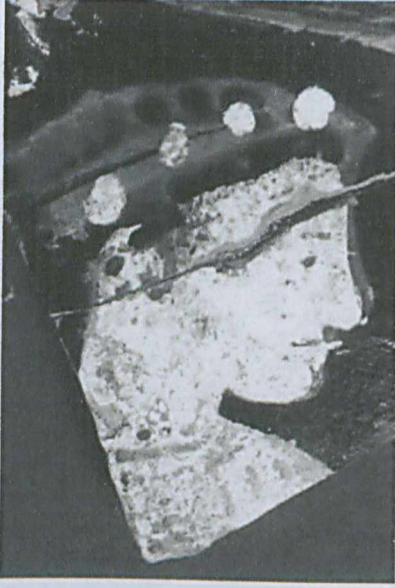
Res. 2: Akropol Surları'nın bir kısmı ve Kuzey Kapısı.

Res. 4: Kült ve Tedavi Merkezi.

Res. 5: Hera/Kybele Kutsal Alanı/Tapınak.

Res. 6: Kerch Vazosu parçası.

kadar iskan edilmiş olan yerleşimde, şimdiye kadar kazı çalışmalarıyla tespit edilmiş en geç kültür katı ise MS 1. yüzyıla⁵ aittir.

Heraion Teikhos'ta Traklar ve Odrys Sülalesi

Arkeolojik kazılar MÖ 2. binyıldan itibaren tarih sahnesinde olan Trakların, Heraion Teikhos'ta iskan ettiğini göstermiştir. Günümüz coğrafyasında Yunanistan'ın kuzeyi, Romanya'nın güneyi, Bulgaristan'ın tümü, Makedonya'nın doğusu ve Türkiye'nin Trakya Bölgesi'ni ve kısmen İç Batı Anadolu'yu kapsayan bir alanda yaşamış olan Traklar, küçük krallıklar halinde yaşamışlardır. Sayıca çok kalabalık olmalarına karşın bazen birbirine akraba da olan, komşu krallıklar halinde yönetilen ve hiçbir zaman birleşemeyen bu halk⁶, Türkiye Trakya'sında Odrys Sülalesi tarafından yönetilmiştir. MÖ 8.-4. yüzyıllarda Hellenlerle yoğun siyasal ve kültürel ilişkiler sürdürmüş olan Traklar zamanla önce

Makedonyalılar sonra da Romalıların hükümrânlığına girmiş ve varlıklarını MS 7. yüzyıla kadar sürdürmüşlerdir (Archibald 1998: *passim*; İdea 2003: *passim*; Pauly 1975: 777-783; Kunst 2004: *passim*; Wiesner 1963: *passim*).

Trakların madencilik, çömlekçilik ve tekstil ürünleri üretimi yaptığı ancak önemli ölçüde ticaretle geçindikleri antik yazılı kaynaklarda belirtilmektedir. Şimdiye kadar yürütülmüş olan arkeolojik kazılar da bunu desteklemektedir. Bir liman kenti olan Heraion Teikhos'ta da ticari ilişkilerin kuvvetli olduğu, kazılarda ele geçen günlük ve mitolojik hayattan sahnelerle bezeli ithal pişmiş toprak kaplar⁷ (Res. 6), damgalı amphora kulpları⁸ (Res. 7) ve Trak sikkelerinin yanı sıra ticaret yapılan şehirlerin sikkeleri⁹ gibi malzemelerle belgelenmiştir. Bu bağlamda Heraion Teikhos özellikle MÖ 5. ve 4. yüzyıllarda ticaret sayesinde zengin bir liman şehri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazılı kaynaklar MÖ 5. ve 4. yüzyıllarda Atina'yla ilgili siyasi (Danov 1976: 282-333, 333-348) ve kültürel ilişkilere, kazı buluntuları ise hem Yunanistan, hem de Batı Anadolu kıyıları ve Ege Adaları'yla ticari ilişkilere ışık tutmaktadır.

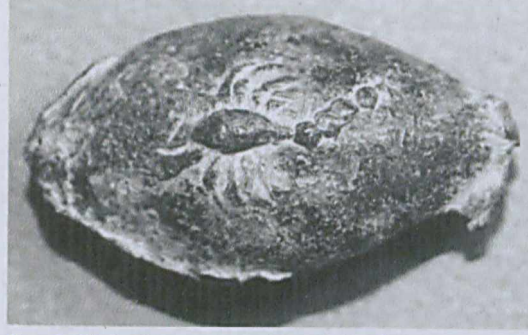
Heraion Teikhos şehrini yönetmiş Odrys Krallığı'nın kuruluş dönemine ait bilgiler sınırlıdır. Ancak I. Teres, I. Seuthes (MÖ 424 - ca. 410/05), II. Seuthes (MÖ ca. 410/05 - ca. 386), Medokos (MÖ ca. 405-391), Saratokos (MÖ 5. yüzyıl sonu / 4. yüzyıl başı), Bergaios (MÖ 4. yüzyıl başı), Hebryzelmes (MÖ 390/386-384/383 v.Chr.) ve Kotys'in (MÖ 384/383 - 359) birbirinin ardından Odrys Krallığı'nı yönettiği bilinmektedir.

I. Kotys'in ardından krallık, üç oğlu arasında bölünmüştür. Tekirdağ ve civarının yönetimi oğullarından Kersobleptes'e (MÖ 359-342/1) düşmüştür. Kersobleptes, Makedonya Kralı II. Filip'in saldırısı üzerine, Tekirdağ İli Karaevlialtı Mevkii'nde yer alan, Heraion Teikhos'ta savaşmıştır. Antik yazar Demostenes (Demostenes: 4-5) Kral Kersobleptes'in MÖ 352/1'deki bu savaşı kaybettiği bilgisini vermektedir. Bu savaştan sonra Kersobleptes'in oğullarından birini Makedonya'ya, kendi sarayına götürülen II. Filip, Kral Kersobleptes'i vasal¹⁰ olarak atamış ve özgürlüğünü kaybetmiş olan Kersobleptes MÖ 342/1'deki ölümüne kadar bu şekilde yaşamıştır. Kralın mezarı, Heraion Teikhos'un 3 km batısındadır (Işın ve Özdoğan 2000). Bu kraldan sonra Odrys Sülalesi yöneticileri "kral" sıfatını taşımaya devam etseler de bir daha asla bağımsız olamamışlardır.

Res. 7: Kulp damgası: Taşoz.

Trakların zenginlik kaynakları madencilik, çömlükçilik ve tekstil ürünlerinin yanı sıra tahıl, at, şarap üretimi, orman ürünleri ve esir ticaretidir. Ticaret vasıtasıyla oldukça zengin olan Traklar, MÖ 8. yüzyıldan itibaren kültürel açıdan etkilendikleri için, kendi alfabeleri yerine Hellenlerin alfabelerini kullanmaya ve kendi tanrılarının yanı sıra Hellen tanrılarını kutsamaya başlamışlardır. Efsanevi kurucuları müziğiyle tüm hayvanları büyüleyen Orfeus, en önem verdikleri

Res. 8: Madeni sapan tanesi üzerinde akrep betimi.

tanrılarını ise bir Hellen tanrısı olan, şarap tanrısı Dionysos'tur. Trakların erken dönemlerinde fetişist ve animist ritüellerinin olduğu, insan kurbanı sundukları Pleistoron adlı bir tanrılarının da olduğu bilinmektedir. Ana tanrıça kültünün de büyük önem taşıdığı Trak pantheonu, henüz sınırlı bilgilere sahip olduğumuz çok sayıda tanrı ve tanrıçayı içermektedir. Lykia ve Pisidia'da da kutsanan Heros/Trak Atlısı ve Hellenleri etkilemiş tanrıça Bendis, Traklar için özellikle önemli olmuştur (Dönmez Öztürk 2007; Polat 2013: *passim*). Heraion Teikhos yerleşiminde ve Kral Kersobleptes'in Tümülüs Mezarı'nda ele geçen buluntular, tanrı Dionysos'un Heraion Teikhos'taki önemini ortaya koymuştur. Kral Kersobleptes'in sarmaşık çelengi şeklindeki tacı (Işın ve Özdoğan 2000), kralın tanrı Dionysos'un rahibi olduğuna, kazı alanında bulunan yaklaşık 20 cm yükseklikteki pişmiş topraktan Dionysos başı ise (Atik ve Işın 2006: 49, res. 3; Atik ve Işın 2007: 73; Atik 2007a: 16, res. 8; Atik 2011b: 78) yerleşimdeki tapınımına işaret etmektedir. Kazı alanında bulunmuş olan adak ve mezar stelleri Bendis, Heros/Trak Atlısı¹¹ kültlerinin varlığına, Kült ve Sağlık Merkezi'nin varlığı tanrı Asklepios'un kutsandığına, Hera/Kybele Kutsal Alanı'nın/ Tapınak'ın buluntuları da Heraion Teikhos'ta en geç MÖ 7. yüzyılda önemli bir ana tanrıça inanişine işaret etmektedir.

Heraion Teikhos Akropolü'ndeki Yapılar

Akropol Surları'nın Bir Kısmı ve Kuzey Kapısı

Yukarıda belirtildiği gibi MÖ 4. yüzyılın ortasında, Trak Kralı Kersobleptes, Makedonya Kralı II. Filip'le savaşmış, Heraion Teikhos şehrinin güçlü bir kalesi olduğu halde, Kral Kersobleptes bu savaşı kaybetmiştir. Söz konusu kalenin varlığı kazı çalışmalarının ilk günlerinde gün ışığına çıkmaya başlayan anıtsal kapının kuleleri (Res. 1-2) ve kulelerin önünde farklı dönemlerdeki savaş zamanlarından kalma madeni sapan taneleri (Res. 8: MÖ 6. yüzyıl), tunçtan oklar ve mızrak uçlarıyla saptanmıştır. Kale kapısının civarında ele geçen sikkeler¹² pişmiş toprak figürinler (Atik 2004) ve kap parçaları¹³, damgalı amphora kulpları¹⁴ gibi buluntular Kale'nin yaklaşık MÖ 6. yüzyılda yapıldığını, ancak Büyük İskender zamanına kadar işlevini koruduğunu göstermektedir. Sur duvarlarının koruduğu alan içinde kazı çalışmalarıyla tespit edilmiş olan yapılar ise Akropol'deki eski yapıların yerine Hellenistik Devir'de (özellikle MÖ 2. yüzyıl) ve Erken Roma Dönemi'nde (MÖ 1.- MS 1. yüzyıllar) yenilerinin inşa edildiğini göstermiştir.

Akropol'ü çevreleyerek deniz kıyısına inen surların, kuzeyde iki dikdörtgen kulesi olan bir kapısı bulunmaktadır. Duvarlar batı tarafta sahile doğru bir dönüş yaparak devam etmekte olup, doğuda küçük tümülüs mezarlardan oluşan bir nekropol inşa edildiği zaman, kalenin bir kısmı gibi, surlar da kaldırılmış, kalenin koruduğu alan küçültülmüş, güneye doğru dar bir sur duvarı inşa edilmiştir. Alt kısmı sandık duvar tekniğinde ve harçsız taş duvarlardan oluşan surlar ve kulelerin üst kısımlarının kerpiçten¹⁵ olduğu da kazı çalışmalarıyla tespit edilmiştir.

Hellenistik Devir Nekropolü

Trakların karakteristik mezar şekli tümülüs mezar tipidir. Genellikle bir mezar odası ve bunun üstünde yer alan suni bir tepeden oluşan tümülüsler, bazen mezar odası olmaksızın, sandık ya da lahit mezarın üstüne toprak atılarak da yapılmaktadır. Heraion Teikhos Akro-

Res. 9: Arkaik Devir, stel.

Res. 10: Hellenistik Devir, stel.

Res. 11: Klasik Devir, stel.

polü'nde tespit edilen tümülüs mezarlar ise, bilinen tüm tümülüs tiplerinden farklıdır (Res. 1, 3). Yukarıda belirtildiği gibi Akropol'deki kalenin kapısının doğusunda ve güneyinde yer alan bu mezarlar (Atik 2007: 16, res. 10; Tercan 2009), Türkiye Trakyası'nda hükümlanlık sürdürmüş olan Odrys Sülalesi'ne özgü bir mezar tipi olmalıdır. Kazı çalışmalarında, toprağa açılan çukurların içine ölümlerin yatırıldığı, yanına mezar hediyeleri konduktan sonra çukurun üzerinin pişmiş toprak levhalarla kapatıldığı ve levhaların üzerlerine yan yana ve belli aralıklarla pişmiş topraktan altışar kemer konduğu, kemerlerin de üzerine toprak atılarak suni bir tepe oluşturulduğu görülmüştür. Mezarların içinde bulunan sikkeler ve pişmiş topraktan kaplar bir *terminus ante quem* oluşturmakta, mezarları Büyük İskender ve sonrasına tarihlemektedir.

Bu mezar tipinin özelliği, aynı anda iki ölünün gömülmesi gereken bir biçimde olmasıdır. Antik yazarlardan Herodotos, Pomponius Mela, Solinus, Bizanslı Stephanos ve Aristoteles'in aktardığı üzere çok eşli olan Trak erkekleri öldüğünde eşleri arasında onunla birlikte mezarla gitme çekişmesi başlamakta ve genellikle en yaşlı eşe bu şeref verilmekteydi (Kotova 2003, 2005). Ancak antik yazarların birbirinden biraz farklı detaylarla aktardıkları bu mezar seremonisini destekleyen arkeolojik veriler henüz ele geçmemiştir. Heraion Teikhos'ta kazı çalışmaları tamamlanmış üç mezardan yalnızca biri (Res. 3) iyi durumda korunagelmiş olup, üst kısmı iyi durumda korunagelmiş olan bu mezarın, yan tarafından (doğu tarafından) girilerek soyulduğu mezar kemiklerinin çok az bir kısmının bulunması ve bu kemiklerin çok karışık durumda ele geçmesinden anlaşılmıştır. Mezarın güneybatı köşesi hiç dokunulmamış olup, kırk yaşlarında bir erkeğe¹⁶ ait olan ayak kemikleri eksiksiz ele geçmiştir. Mezarın şekli, dul eşin kurban edilerek, birlikte gömülmesi seremonisini destekler yapıda olmasına karşın, son sözün bozulmamış bir mezar buluntusundan sonra söylenmesi doğru olacaktır.

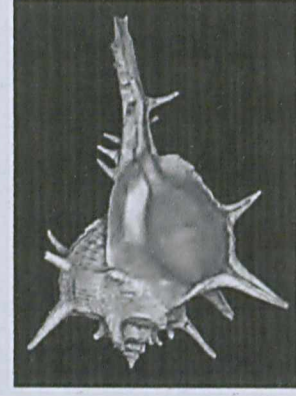
Kült ve Tedavi Merkezi

Kentin Akropolü'nde, Akropol'ün Kuzey Kapısı'nın güneybatısında, etrafı açık iki avlu ve bu avluların etrafındaki moloz taş temelli, kerpiç duvarlı yapılar ve söz konusu iki avlulu yapı kompleksinin güneyinde ve batısında halen kazı çalışmalarının sürdürülmekte olduğu çok sayıda yapıdan oluşan geniş bir alanda inşa edilmiş bir "Kült ve Tedavi Merkezi" bulunmaktadır (Res. 1, 4).

Kazılarda bulunan sikkeler (Yağız 2008a: 112); Yağız 2009b: 74-77, res. 8) ve pişmiş toprak kap parçaları (Atik 2003) bu yapının Trak Kralı Rhoimatelkes zamanında, MÖ 1. ve MS 1. yüzyıllarda kullanıldığını göstermektedir. Bu dönemde Romalılara bağlı bir "krallık"la yöne-

tilmekte olan şehir, artık tam anlamıyla özgür ve ticareti parlak bir liman şehri olmadığından, Kült ve Tedavi Merkezi'nin eski yapılardan toplanmış mimari parçalar ve MÖ 6.-1. yüzyıllara ait eski mezar stelleriyle (Res. 9-11) inşa edildiği görülmüştür.

Kült ve Tedavi Merkezi'nde antik kaynaklarda betimlenen, ilaç yapımında kullanılan tandır şeklinde fırınlar bulunmuştur. Biri çok iyi durumda korunmuş ve halen Tekirdağ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi'nde teşhir edilmekte olan fırın, içinde ezilmiş, ısıyla eritilmiş dikenli deniz salyangozuyla (*Murex Brandaris*) (Keller 1980: 524-526) (Res. 12) dolu halde ele geçmiştir. Önemli yapılarının Akropol'ün batısında olduğu anlaşılan Kült ve Tedavi Merkezi'nin, zamanla Akropol'ün doğusuna da yayılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Hellenistik Devir'de görkemli bir yapı olan ancak yine aynı dönemde büyük bir yangınla çökmüş Hera/Kybele Kutsal Alanı/Tapınak'ın yapı kalıntılarının içinde de *Murex* fırınlarının bulunması ve ilaç yapımı için gerekli temiz suyu sağlayan, pişmiş topraktan su kanallarının bu yıkıntıların içinden, doğudan batıya doğru geçirilerek, etrafı açık iki avlulu yapı kompleksine yönlendirilmiş olmasından anlaşılmıştır.

Res. 12: *Murex Brandaris* = Dikenli deniz salyangozu.

Antik yazarlardan Hippokrates, Dioskurides, Xenokrates, Plinius, Aristoteles, Aristophanes, Vitruvius, Plutarchos'tan aldığımız bilgilere göre dikenli deniz salyangozundan hem purpur renkli (mor/bordo) boya elde edilmekte¹⁷, hem de fırınlarda eritilmiş kabukları, salgısı ve eti çeşitli hastalıkların tedavisinde ve bir çeşit panzehir olarak kullanılmaktaydı. Kült ve Tedavi Merkezi'nin kazılarında gün ışığına çıkarılan demir, tunç, kurşun ve kemikten yapılmış tıp aletleri (spatula, cımbız, kulak kaşığı, kanca, iğne, çift çatal vb.), ilaç yapımında ve saklanmasında kullanılan pişmiş toprak ve tunç kaplar (süzgeç, balzam kabı vb.), kemik ölçü kaşıkları, bu alanın rahiplerin tıp doktoru olarak hizmet ettiği, ameliyathalar ve ilaçla tedavinin söz konusu olduğu bir tedavi merkezi olduğunu göstermektedir. Aynı alanda ele geçmiş olan, hastalıklı organların iyileşmesi umuduyla, sağlık tanrısı Asklepios'a sunulan küçük pişmiş toprak adak figürinleri -kol, kulak (Res. 13), baş vb.- ise, bu sağlık merkezinde bir kült alanının (Asklepios Tapınağı) varlığına işaret etmektedir¹⁸.

Kült ve Tedavi Merkezi'nde bulunmuş hatalı darp edilmiş olan gümüş bir Trak sikkesi (Res. 14) ise, Heraion Teikhos şehrinde MS 1. yüzyılda sikke darbına işaret etmektedir. Bir yüzü silinmiş olmakla birlikte "Genç Dionysos" başı fark edilebilen, diğer yüzünde ise hatalı darp edilmiş atakta duran "Herakles" görülen bu sikke, MÖ 5. yüzyılda Taşoz'da basılmış, bir Hellen *Tetradrachmi*'sinin Trak yorumudur. Herakles'i sağdan, soldan ve alttan çevreleyen noktalarından oluşan çerçeve, altta dizlerin üzerine basılmıştır. Heraion Teikhos'un Taşoz'la yoğun ticaret ilişkisi, çok sayıdaki damgalı amphora kulplarıyla tespit edilmiştir. Bu nedenle Taşoz tipi bir sikkeyi kopyalamış olması şaşırtıcı değildir. Söz konusu Taşoz tipindeki hatalı Heraion Teikhos darbinin benzeri Trak sikkelerinde görülmekte olup, bu sikkelerin bazıları Taşoz sikkesi gibi yazıtlı, bazıları ise Heraion Teikhos darbi gibi yazıtsızdır (Venedikov ve Gerasimov 1976: Taşoz: kat. 344, Trak: kat 345).

Res. 13:
Adak figürini:
kulak.

Res. 14:
Hatalı basılmış
Trak sikkesi üzerinde
Herakles.

Res. 15: Dokuma tezgahı ağırlığı üzerindeki damga, MÖ 5. yüzyıl.

Res. 16: Adak hediyeleri: Boğa başı ve kantharos.

Hera/Kybele Kutsal Alanı / Tapınak

Heraion Teikhos antik kenti Akropolü'nün en yüksek yerinde gerçekleştirilen kazılar, Hera/Kybele Kutsal Alanı/Tapınak'ın ortaya çıkmasını sağlamıştır (Res. 1, 5). Kazılar, söz konusu alanın MÖ 3. binyıldan itibaren iskan edildiğini, ancak MÖ 7. yüzyıldan itibaren bu alanın bir kutsal alan halini aldığını göstermiştir.

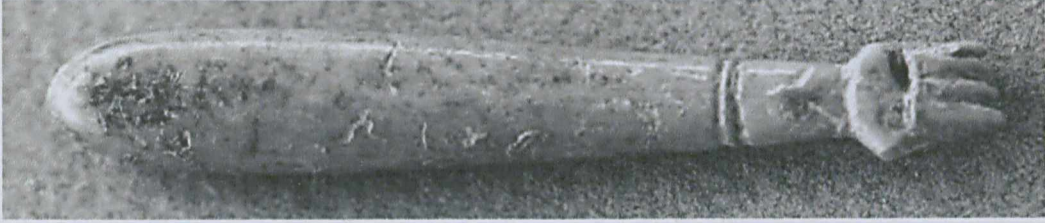
MÖ 7. yüzyıla ait söz konusu Arkaik Devir kutsal alanının MÖ 6. ve 5. yüzyıllarda da benzer bir işleve sahip olduğu pişmiş toprak kap parçalarından, pişmiş toprak figürinlerden vb. (Res. 15) anlaşılmaktadır.

MÖ 4. yüzyılda ise, birkaç evreli mimari yapılaşmanın olduğu, farklı kodlardaki taş temeller ve döşemeler ile kerpiç duvarlardan anlaşılmaktadır. MÖ 4. yüzyılda bu kutsal alanda ateş yakıldığı ve yiyeceklerin pişirilerek, içeceklerle birlikte alçak sunu sekileri üzerine konarak dağıtıldığı, kazı alanındaki *in situ* buluntularla tespit edilmiştir. Yemek ve içki sunulan kapların bir kısmı ithal siyah parlak astarlı *kantharos*, *skyphos* ve balık tabakları, diğer bir kısmı ise siyah/koyu gri renkli testi biçimli Trak kaplarıdır. Balık tabaklarının içinde çok miktarda istiridye kabuğu bulunmuştur.

MÖ 7.-2. yüzyıllar arasında dini ritüellerin gerçekleştirilmesi için kısmen açık hava, kısmen de anıtsal olmayan yapıların kullanılmış olduğu bu alanda MÖ 2. yüzyılda, Trak Kralı II. Mostis zamanında büyük bir tapınak inşa edildiği kazı çalışmalarıyla tespit edilmiştir. Söz konusu tapınağın ana mekanının arka duvarının ortasına yakın yerde, döşemenin altında 13 adet adak sikkesi (Kral II. Mostis sikkeleri) (Yağız 2008b, 2009d, 2010) bulunmuştur.

Tapınağın en eski ve ana mekanı yaklaşık 18 x 11 m'dir. Çatısının ahşap direklerle taşındığı kalıntılardan anlaşılan bu mekanın içi fresk ve *stuko*'larla kaplanmış olup, *iyon kymasyon*'u şeklindeki bordürleri olan, granit taklidi fresklerle bezelidir. Bu büyük mekanın doğusuna ek mekanlar eklendiği, böylece tapınağın zamanla büyütüldüğü de tespit edilmiştir. Ana mekanın önündeki alanda, döşemenin altında bir dizi adak çukuru olduğu, bu çukurlarda bulunan adak hayvanlarının kemikleri ile kap parçalarından anlaşılmıştır: Örneğin boğa başı ve *kantharos* (Res. 16). Bu alan haricinde de üç ayrı mekanda adak çukuru tespit edilmiş olup, Trakların kutsal hayvanı olan köpeğin, adak hayvanı olduğu anlaşılmıştır.

MÖ 7.-2. yüzyıllara ait figürinlerin çoğu Hera/Kybele kültüne ilişkin olmasına rağmen, MÖ 2. yüzyıldan itibaren tanrı Ares'in Kalkanı tapınağın süslemesi olmuş, Eros, Afrodite figürinleri ve bunların yanı sıra Trakların kutsal hayvanı olan köpek figürinleri, Trak tanrısı Zabasi-os'u simgeleyen kol şeklindeki figürinler de (Res. 17) Tapınak'a sunulmuş, "Tapınak" bu dönemde olasılıkla "pantheon" halini almıştır¹. Kutsal Alan/ Tapınak'ın bulunduğu alanda MÖ 7.-2. yüzyıllara ait çok sayıda tahta oturan ya da ayakta duran pişmiş topraktan ana tanrıça figürini bulunmuştur. Stilistik açıdan Anadolu ve Yunanistan'da benzerleri çok olan bu figürinler, Anadolu'nun ana tanrıçası Kybele ve Samoslu kolonistlerin en önemli tanrıçası Hera'dan dolayı Hera/Kybele olarak adlandırılmıştır (Res. 18). Ancak çok sayıda ana tanrıçası olan Trakların (Polat 2013: *passim*) bir ana tanrıçasının da Kybele ve Hera ile birlikte kutlanmış olması, daha doğrusu birkaç tanrıçanın özelliklerini birlikte içeren bir ana tanrıçanın tapınım görmüş olması kuvvetle muhtemeldir.

Res. 17: Zabazios'u simgeleyen kemik kol.

Sonuç

MÖ 6. yüzyıldan itibaren sur duvarlarıyla korunduğu tespit edilmiş olan Akropol'de sürdürülmüş olan kazılar, bu dönemde, Akropol'ün doğusunda bir "Hera/Kybele Kutsal Alanı"nın varlığının tespitini sağlamıştır. Küçük buluntular, MÖ 3. ve 2. binyılda Heraion Teikhos'ta bir yerleşimin varlığına işaret etmekle birlikte, bu dönemlere ait veriler son derece sınırlıdır.

MÖ 4. yüzyılda parlak bir dönemin yaşanmış olduğu Heraion Teikhos'ta, "Hera/Kybele Kutsal Alanı" yiyecek ve içecek sunularının yapılarak, ibadet edilen bir alan olarak varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde, "Hera/Kybele Kutsal Alanı"nda kutsal kabul edilen köpeklerin kurban edildiği ve döşeme altlarına gömüldüğü de tespit edilmiştir.

Kazı buluntuları, Odrys Krallığı'nın bir liman şehri olan Heraion Teikhos'un MÖ 4. yüzyılın ortasından itibaren özgürlüğünü yitirmesine rağmen, MÖ 2. yüzyılda parlak bir dönem yaşadığı "Hera/Kybele Kutsal Alanı" yerine anıtsal bir "Tapınak" inşa edildiğini göstermiştir. Akropol'ün ortasında ve batısında gerçekleştirilen çeşitli sondajlarda da Hellenistik Devir'e ait çok sayıda pişmiş toprak figürin ve kaliteli pişmiş toprak kap parçaları bulunmuştur. Ancak yine Hellenistik Devir'de şehirde büyük yangınların meydana geldiği de kazılan alanlardaki yanmış kerpiçler, kül olmuş ahşap direklerden anlaşılmaktadır.

MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı - MS 1. yüzyıl, Akropol'de tespit edilmiş son parlak dönemdir. Bu dönemde Akropol'ün önce batısına Kült ve Tedavi Merkezi'ne ilişkin yapılar inşa edilmiş, daha sonra, tüm Akropol sağlık hizmetleri için kullanılmaya başlanmıştır. Hellenistik tabakaları tahrip eden kültür katlarında İmparator Nero sikkesi ve bu döneme ait pişmiş toprak kap parçaları bulunmasından dolayı Kült ve Tedavi Merkezi'nin Akropol'ün tümüne yayılması MS 1. yüzyıldır.

Yukarıda belirtilmiş olduğu gibi 60'lı ve 70'li yıllardaki tahribatlar nedeniyle Akropol'ün MS 1. yüzyıl sonrasındaki yapılaşmasını tespit etmek mümkün değildir. Ancak Akropol'de bulunan en geç sikke MS 3. yüzyıla aittir. Akropol'ün civarında da Roma ve Bizans dönemlerine ait pişmiş toprak kap parçaları bulunmaktadır.

Temmuz 2016'da tamamlanmış ve Akropol'ün koruma altına alınmasını sağlayan, halen kazılmış alanlarının tümünü kapsayan kamulaştırma çalışmalarından sonra Nisan 2016'da, Akropol'ün sahil tarafındaki güney eteklerinin de kamulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. Sahil tarafının kamulaştırılmış olması, dalgalarla kesilmiş çok sayıda kültür katının kazı çalışmalarıyla aydınlatılmasına olanak sağlamıştır. Bu nedenle gelecekte bir Trak höyük yerleşimi olan Heraion Teikhos'un tüm kültür katlarının tespiti ve bilimsel kazıların yanı sıra kültür turizmine hazırlanması planlanmaktadır.

Res. 18: Hellenistik Devir ana tanrıça.

NOTLAR

* 2000 yılında Tekirdağ Müze Müdürü M. Akif Işın ve Doç. Dr. Neşe Atik'in birlikte başlattıkları kazı çalışmaları, 2009 yılından itibaren Bakanlar Kurulu izinli kazı statüsünde yer almaya başlamış ve halen Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi öğretim üyesi olan Prof. Dr. Neşe Atik tarafından sürdürülmektedir.

1. Yazarın kazı yayınları için bkz. Atik 2002, 2003, 2004, 2005a, 2005b, 2005c, 2006, 2007, 2010, 2011a, 2011b, 2012a, 2012b, 2016a, 2016b; Atik ve Işın 2006, 2007.
2. Heraion Teikhos = Hera'nın Duvarları/Surları.
3. Kentin kuzeydoğusunda yer alan nekropol kaçak kazılar ve tarımsal etkinlikler nedeniyle zarar görmüş durumdadır.
4. Hera/Kybele Kutsal Alanı/Tapınak'ın erken evreleri.
5. Kült ve Sağlık Merkezi.
6. Herodotos V, 3; "Trak halkı Hintlilerden sonra dünyanın en kalabalık halkıdır. Eğer birleşebilseler ve ortak bir yöneticileri olsaydı yenilmez olurlardı. Benim fikrime göre Traklar var olan en güçlü halktır."; Traklar hakkında bilgi veren antik tarihçi ve coğrafyacılar: Homeros, Hekataios, Herodotos, Xenophon, Skimnos, Theopompos, Strabon, Thukidides, Demostenes, Diodoros, Plutarchos, Ptolemaios, Skylax, Plinius, Mela'dır.
7. Heraion Teikhos pişmiş toprak kapları için bkz. Koçel Erdem 2002a, 2002b, 2004, 2006a, 2006b, 2007a, 2007b, 2007c.
8. Heraion Teikhos damgalı amphora kulpları için bkz. Yağız 2003, 2007a, 2007b, 2007c, 2009a.
9. Heraion Teikhos sikkeleri için bkz. Dönmez Öztürk 2006, 2009; Yağız 2008a, 2008b, 2009a, 2009b, 2009c, 2009d, 2010, 2015, 2016a, 2016b.
10. Bir çeşit vali.
11. Heraion Teikhos'ta bulunmuş bir Heros /Trak Atlısı Steli "Barış Salman'a Armağan" kitabında yayımlanacaktır.
12. Heraion Teikhos sikkeleri için bkz. Dönmez Öztürk 2006, 2009; Yağız 2008b, 2009b, 2009c, 2009d, 2010, 2015, 2016a, 2016b.
13. Heraion Teikhos pişmiş toprak kapları için bkz. Atik 2003; Koçel Erdem 2002a, 2002b, 2004, 2006a, 2006b, 2007a, 2007b, 2007c.
14. Heraion Teikhos damgalı amphora kulpları için bkz. Yağız 2003, 2007a, 2007b, 2007c, 2008a, 2009a.
15. Kerpiç duvarlar yıkılmış olup, kazı sırasında sondaj kesitlerinde görülmüştür.
16. Mezarın kemik buluntuları Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ö. Dilek Erdal tarafından incelenmiştir.
17. Boya ve ilaç için bkz. Plinius: 9; Schneider 1959; Eyüboğlu vd. 1988: 13; Eyüboğlu ve Yaraş 1990; Herrmann 1975.
18. Adak figürinleri için bkz. Atik 2004, 2006, 2007a; Atik ve Işın 2006; Koçel Erdem 2005. Tıp aletlerinin benzerleri için bkz. Uzel 2000: *passim*.
19. Trak kültürleri için bkz. Dönmez Öztürk 2007; Kunst 2004: *passim*.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Demostenes, III. *Olynthiacos*.

Herodotos, *Historiae*.

C. Plinius Secundus, *Historia Naturalis*.

Modern Kaynaklar

Archibald, Z. H. 1998. *The Odrysian Kingdom of Thrace*. Clarendon Press, Oxford.

Atik, N. 2002. "Traklar Anadolu'da İlk Kez Gün Işığı Görüyor", (Söyleşi R. Kızıler), *Bilim ve Ütopya Dergisi* 97: 66-72.

Atik, N. 2003. "Tekirdağ Karaevli (Antik Heraion Teichos) Hellenistik Devir Çanak Çömlekleri", III. *Uluslararası Eskişehir Pişmiştoprak Sempozyumu* (17-19 Haziran 2003, Eskişehir): 298-305.

Atik, N. 2004. "Tekirdağ/Karaevlialtı Pişmiş Toprak Figürinleri", T. Korkut,, H. Işkan ve G. Işın (yay.) *Anadolu'da Doğdu - 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan*: 43-55. Ege Yayınları, İstanbul.

Atik, N. 2005a. "Eine thrakische Stadt an der Propontis: Heraion Teichos", *Third International Congress on Black Sea Antiquities (Pontic Congress)* (Prague – 11-18 September 2005).

Atik, N. 2005b. "Trakya'da Antik Bir Kent: Heraion Teichos", *Toplumsal Tarih* 141: 6-7.

Atik, N. 2005c. "Türkiye'de 2003-2004 Yılında Yapılan Kazı ve Araştırmalar: Klasik Çağlar/Classical Periods Tekirdağ Karaevlialtı/The Excavations of Tekirdağ/Heraion Teichos", *TÜBA-AR* 8: 192-195.

- Atik, N. 2006. "Tekirdağ/Karaevlialtı, Antik Heraion Teichos", *Uluslararası I. Keşan Sempozyumu* (15-16 Mayıs 2003, Keşan): 63-69.
- Atik, N. 2007. "Eine trakische Stadt an der Propontis: Heraion Teichos", *10th International Congress of Thracology* (Komotini- Alexandroupolis, 18-23 Ekim 2005, Atina): 13-23.
- Atik, N. 2010. "Heraion Teikhos Kazısı", *11th International Congress of Thracology* (8-12 Kasım, İstanbul): 11.
- Atik, N. 2011a. "Heraion Teikhos Antik Kenti 2000-2010 Yılı Kazı Çalışmaları", *Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu* (18 Eylül-21 Ekim 2011, Tekirdağ): 1-7.
- Atik, N. 2011b. "Özgür Kralın Son Umudu", *National Geographic*, Aralık 2011: 78-79.
- Atik, N. 2012a. "Trakya'da bir Trak Krallığı: Odrysler", *Trakyakent* 2: 60-61.
- Atik, N. 2012b. "Kült ve Sağlık Merkezi", *Trakyakent* 3: 68-69.
- Atik, N. 2016a. "Tekirdağ'da Yapılan Arkeolojik Çalışmalar. Taş Devri'nden, Osmanlı'ya Yüzye Araştırmaları, Kazılar, Arkeolojik Buluntu Değerlendirmeleri", *1. Uluslararası Tekirdağ Sempozyumu* (Mart 2015, İstanbul): 39-62.
- Atik, N. 2016b. Antik "Heraion Teikhos Şehri Turizme Hazırlanıyor", *Tekirdağ Belediyesi Dergisi* 3: 42-45.
- Atik, N. ve M. A. Işın 2006. "Tekirdağ/Karaevlialtı 2000, 2002 ve 2004 Yılları Kazı Çalışmaları", *Kazı Sonuçları Toplantısı XXVII/II*: 47-58.
- Atik, N. ve M. A. Işın 2007. "Marmara Kıyısında bir Trak şehri Heraion Teichos", *Aktüel Arkeoloji* 3: 72-75.
- Danov, C. M. 1976. *Althrakien*. Walter de Gruyter, Berlin-New York.
- Dönmez Öztürk, F. 2006. "Tekirdağ Karaevlialtı'nda Ele Geçen Odrys Krallığı Sikkeleri (The Coins of the Odrys Kingdom found in Tekirdağ Karaevlialtı Excavation)", *I. Uluslararası Keşan Sempozyumu (I. International Symposium of Keşan)*, Keşan: 15-16.
- Dönmez Öztürk, F. 2007. "Trakya Tanrıları ve Kültleri", *Arkeoloji ve Sanat* 125: 51-66.
- Dönmez Öztürk, F. 2009. "König Adaios und seine zwei Münzen dem motiv Kypsela oder Kotyle", *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World* (Studies in Memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur): 131-136. İstanbul.
- Eyüboğlu, Ü., U. Okaygün ve F. Yaraş 1988. *Doğal Boyalarla Yün Boyama*. Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul.
- Eyüboğlu, Ü. ve F. Yaraş 1990. "Kırmızılar, Morlar, Maviler", *Türkiyemiz* 61: 40-53.
- Herrmann, P. 1975. "Milesischer Purpur", *Istanbul Mitteilungen* 25: 141-147.
- Işın, M. A. ve A. Özdoğan 2000. "Harekattepe Tümülüsü", *Kazı Sonuçları Toplantısı XXI/II*: 335-349.
- İdea Advertising Marketing Sa (yay.) 2003. *Thrace*, 35 Akademias St. Athens, Atina.
- Keller, O. 1980. *Die Antike Tierwelt*. G. Olms, Hildesheim.
- Pauly, Kl. 1975. "Thrace", *Der Kleine Pauly V. Lexikon der Antike. Auf der Grundlage von Pauly's Realencyclopaedie*: 777-783. Münih.
- Koçel Erdem, Z. 2002a. "Heraion Teichos Antik Kenti Pişmiş Toprak Figürlü Kapları", *II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu* (17-30 Haziran, Eskişehir): 55-64.
- Koçel Erdem, Z. 2002b. "Kırmızı Figürlü Attika Seramikleri", İçinde: Atik, N. "Traklar Anadolu'da İlk Kez Gün Işığı Görüyor", (Söyleşi R. Kızıler), *Bilim ve Ütopya Dergisi* 97: 68-69.
- Koçel Erdem, Z. 2004. "Heraion Teichos Antik Kenti Klasik Dönem Attika Keramikleri: Bulas Grubu", *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi* 4: 61-73.
- Koçel Erdem, Z. 2005. "Arkeolojik Bulguların Işığı Altında Antik Çağda ve Anadolu'da Asklepios Hekimliği (Asclepius Medicine in the Light of the Archaeological Objects)", *38. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı* (1-6 Eylül 2002, İstanbul): 59-66.
- Koçel Erdem, Z. 2006a. "Tekirdağ Karaevlialtı (Heraion Teichos) Antik Kenti İthal Çanak Çömlekleri", *I. Keşan Sempozyumu Bildiri Tam Metinleri* (15-16 Mayıs 2003, Keşan): 46-52.
- Koçel Erdem, Z. 2006b. "Kırmızı Figürlü Atik Çanak Çömlekler", *Kazı Sonuçları Toplantısı 27/II*: 51-52.
- Koçel Erdem, Z. 2007a. "The Importance of Heraion Teichos in the Black Sea Ceramic Trade During the 4th Century BC", *Studia Hercynia XI* (IIIrd international Congress of Black Sea Antiquities, Pontic Congress, Prague, Karlova Üniversitesi, 11-18 Eylül 2005): 99-104.
- Koçel Erdem, Z. 2007b. "The Red Figure Vases From Tekirdağ Karaevlialtı (Heraion Teichos)", *Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Thrace in Graeco-Roman World* (Komotini-Alexandroupolis: October 18th-23rd, 2005, Athens): 155-163.
- Koçel Erdem, Z. 2007c. "Heraion Teichos Attika Üretimi Kırmızı Figürlü Çanak Çömlekler", *Aktüel Arkeoloji* 3: 76.
- Koçel Erdem, Z. 2007d. "The Cult and the Mythological Scenes on Athenian Export Red Figure Vases During the 4th Century BC.", *Anados, Studies of the Ancient World* (Cult and Sanctuary Through the Ages Sempozyumu, Casta-Papiernicka, Slovakya, 15-20 Kasım 2007): 6-7.

- Koçel Erdem, Z. 2007e. "MÖ 4. yüzyıl Kerch Vazoları Üretimleri", *Eskişehir Seramik Sempozyumu Bildiriler Kitabı I* (SERES 2007, IV Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri, 26-28 Kasım 2007): 292-307.
- Koçel Erdem, Z. 2016 (Baskıda). "Thrace-Black Sea Trade Relations in the Lights of the Ceramics", *Black Sea-Unity and Diversity in the Roman Antiquity (4th Scientific Workshop, Turkey: Ceramics-marker of economic relations in the Black Sea Basin, Sempozyum Bildiriler Kitapçığı*.
- Kotova, D. 2003. "Der Tote und seine Witwen (Zu Herodot 5. 5. Pomponius Mela 19. 20. und Aristotel Fr. 611", *Thracia XV*: 455-463.
- Kotova, D. 2005. "Für den Ehemann Leben und Sterben: Antike Berichte über ritualisierte Witwentötung in Thrakien", *Thracia XVI*: 163-179.
- Kunst und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH. (yay.) 2004. *Die Thraker. Das Goldene Reich des Orpheus*. Verlag Phillip von Zabern, Bonn.
- Polat, G. 2013. *Thrakia'da Ana Tanrıça Kültü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Edirne.
- Sayar, M. H. 1998. *Perinthos- Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, Griechische und Lateinische Inschriften*. Veröffentlichungen der Kleinasiatische Kommission 9. Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Schneider, K. 1959. "Purpura", *RE XXIII/2*: 1999-2020.
- Tercan, S. 2009. "Fotoğrafın Üçüncü Boyutu", *Foto Atlas 9*: 55.
- Topalov, S. A. 2005. *Urban Bronze Coins Small Denomination from the Propontis Area with Image of a Conical Vessel with Two Handles, Dynastic Symbol of the Coinage of the Early Odrysian Kings of the 5th -4th Centuries B.C*. Sofya.
- Uzel, İ. 2000. *Anadolu'da Bulunan Antik Tıp Aletleri*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Venedikov, İ. ve T. Gerassimov 1976. *Thrakische Kunst*. VEB E.A. Seemann Verlag, Leipzig.
- Yağız, M. O. 2003. "Tekirdağ Karaevlialtı (Antik Heraion Teikhos) Damgalı Amphora Kulpları-Stamped Amphora Handles from Tekirdağ Karaevlialtı (The Ancient HeraionTeichos)", *III. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu- III. International Eskişehir Terra Cotta Symposium*, (16-30 Haziran/June 2003), *Bildiriler Kitabı/Proceedings Book*: 389-394.
- Yağız, M. O. 2007a. "Stamped Ampora Handles from Karaevlialtı (Ancient HeraionTeichos)", *Studia Hercynia XI* (IIIrd International Congress of Black Sea Antiquities, Pontic Congress, Prague, Karlova Üniversitesi, 11-18 September 2005): 104-106.
- Yağız, M. O. 2007b. "Heraion Teikhos Damgalı Amphora Kulplarındaki Monogram, Harf ve Grafittiler", *Eskişehir Seramik Sempozyumu Bildiriler Kitabı I* (SERES 2007, IV Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri, 26-28 Kasım 2007): 450-456.
- Yağız, M. O. 2007c. "Anses d'Amphores timbres trouvées à Karaevlialtı (Ancien Héraion Teichos)", *Proceedings of the 10th International Congress of Thracology* (Komotini Alexandroupolis 18-23 October 2005, Atina): 698-704.
- Yağız, M. O. 2008a. "Les Monnaies d'Héraion Teichos", *Anatolia Antiqua XVI*: 107-117.
- Yağız, M. O. 2008b. "Les Images de Cultes sur les Monnaies Thraces", *ANADOS 6-7* (Proceedings of the Symposium Cult and Sanctuary through the Ages, Casta Papiernica, 16-19 November 2007, Studies of the Ancient World, Trnava): 487-493.
- Yağız, M. O. 2009a. "Heraion Teikhos Damgalı Amphora Kulpları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı 26*: 457-472.
- Yağız, M. O. 2009b. "Heraion Teikhos Kazılarında ele geçen Thrak ve Makedon Kralların ait Sikkeler", *Toplumsal Tarih. Nüsmatik ve Tarih* 185: 74-77.
- Yağız, M. O. 2009c. "Thrak Kralı Kotys'e ait (İ.Ö. 178-168) ender görülen İki Sikke", *Eskiçağ, Tarih, Nüsmatik ve Epigrafya. Emin Bosch, Sabahat Atlan ve Nezahat Baydur Armağan Kitabı*: 375-380. İstanbul.
- Yağız, M. O. 2009d. "The Coins of the Thracians. Under the light of Heraion Teichos Excavation Coins", Ç. Özkan Aygün (yay.) *SOMA, 2007 Proceedings of the XIIth Symposium on Mediterranean Archaeology* (İstanbul Technical University, 24-29 April 2007): 427-430. BAR Int. Ser. 19, Oxford.
- Yağız, M. O. 2010. "Les Monnaies du Roi Thrace Mostis", *4th International Forum on Calligraphy, Writings, Inscriptions and Coins in the World* (16-18 March 2009, Alexandria, Abgadiyat, 5): 65-70.
- Yağız, M. O. 2015. "Les monnaies de Bronze de Lysimachie", *First International Congress of the Anatolian Monetary History and Numismatics* (25-28 February 2013, Antalya): 669-684.
- Yağız, M. O. 2016a (Baskıda). "Les Monnaies d'Héraion Teichos avec l'Inscription HPAI", *Eleventh International Congress of Thracology* (İstanbul, 8-12 November, 2010).
- Yağız, M. O. 2016b (Baskıda). "Tekirdağ Arkeoloji Müzesi Koleksiyonunda yer alan Doğu Thrak Krallarına ait Sikkeler", *Anadolu Nüsmatik Araştırmaları Çalıştayı* (Kaunos, 20-22, Haziran 2011).
- Weber, E. 1976. *Tabula Peutingeriana*. Codex Vindobonensis 324, Graz.
- Wiesner, J. 1963. *Die Thraker*. Studien zu einem versunkenen Volk des Balkanraums, Stuttgart.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0700906